

בסייעתא דשמיא

ספר

השמיטה באור החסידות

לקט אמרים נעימים, ערבים ומתוקים מאירים כספירים,
מזהר הרקיע מזהירים, מאת רבותינו הקדושים גדולי התורה והחסידות
אודות גודל חשיבות שנת השמיטה וענפיה



ובסופו מכתבים מרבני ירושלים תובב"א ומגאב"ד קוממויות זצ"ל

נלקט ונערך בס"ד ע"י

יוסף שלמה באאמו"ר הרב רבי אריה לייב שליט"א גרליץ

יוצא לאור מחדש בתוספת מאמרים רבים

ערב שנת השמיטה תשס"ח

בני ברק יצ"ו



כל הזכויות שמורות

משפחת גרליץ

רח' הרב יעקב לנדא 5 ב"ב

טל: 03-6188925

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

05276-27127

לזכרון עולם בהיכל ה'



לעי"נ הרבני הנכבד הרה"ח
הר"ר שמשון בהר"ר חיים דוד ז"ל פישר
נלב"ע כ"ה סיון תשכ"ט

ומרת חיה שרה בת הר"ר שמואל חיים ז"ל
נלב"ע י' אדר תשנ"א

ולעי"נ הרבני הנכבד הרה"ח
הר"ר אברהם מאיר בהר"ר חיים צבי הירש הכהן ז"ל זרחי
נלב"ע ה' תשרי שבת שובה תשל"ה

הונצחו ע"י בנם וחתנו
הרבני מו"ה שמואל חיים דוד פישר שליט"א
וזוגתו החשובה מרת גיטל תחי

שנדבה רוחם לתרום חלק נכבד מהוצאות הספר
לזכותם ולזכות משפחתם הנכבדה שיחי

"וצויתי את ברכתי לכם"

ברכות שמים מומעל יחולו על ראשם וזכות כל הצדיקים יגן בעדם
שבכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

ויקויים בהם ברכת התורה

אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

התודה והברכה

למעלת כבוד הנדיב הנכבד
מוקיר תורה ולומדיה רב פעלים לתורה ולחסידות
הרה"ח רבי ישראל אריה וורם שליט"א
על תרומתו הנכבדה עבור הדפסת הספר



לעילוי נשמות

אביו הרה"ח המפואר רודף צדקה וחסד
אשר הציל במסירות נפש רבים
מאחינו בני ישראל בשנות הזעם
הרב ר' יוסף וורם זצ"ל
בן הרה"ח ר' ישראל אריה זצ"ל
נלב"ע בין כסה לעשור ד' תשרי תשל"ח לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

יהי רצון שזכות הצדיקים תעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב
שפע ברכה והצלחה ורוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו

אחדות

כפי האחדות שיש בבני יכו"ץ לקיים מצות שמיטה

ענין סמיכת פ' אונאה לשמיטה. הגם דכ' מעט השנים תמעט כו' עכ"ז עיקר אונאה אינו דוקא בענין שמיטין. אבל באמת עיקר אל תונו הוא כדי להיות בני באחדות כמ"ש חז"ל שאונאת דברים ג"כ בכלל. והנה מצות השמיטה אינה מצוה פרטית, אבל כפי האחדות שיש בבני יכו"ץ לקיים זאת המצוה. כמ"ש בזמן שכל יושבי עלי' כו'. וכמו בשבת מתיחדין בו ברזא דאחד ע"י השבת. ושמיטה תלוי' בבני' ובקידוש ב"ד, לכן ע"י האחדות באין לשביתת שמיטה. אבל שבת קבוע וקיימא מביא האחדות מעצמו, ולכן חרב המקדש ע"י שנאת חנם וע"י ביטול שמיטין ויובלות כי הכל ענין אחד כנ"ל.

שפת אמת



מצות שמיטה מורה שכל המצוות שבין אדם לחבירו היא מהשי"ת ולא מצות אנשים מלומדה

מה ענין שמיטה לייחס להר סיני, כי עיקר שמיטה לידע כי לו הארץ ית"ש, ובשעת קבלת תורה ועול מלכות שמים נאמר הארץ נתן לבני אדם א"כ מה ענין לייחס שמיטה להר סיני, אלא לומר כשם ששמיטה כללותיה שהוא תשמנה ונמשתה ופרטותיה שהוא ואכלו אביוני עמך נאמרה מסיני אעפ"י שהוא מצוה שבין אדם לחברו מצות ג"ח בעלמא אפ"ה היא מסיני ה"נ כל המצוות שבין אדם לחברו הוא מסיני ולא מצות אנשים מלומדה אהבת ריעים כמאמר האפיקורסים אלא הכל משוער מהי"ת.

חתם סופר



שמיטה היא שיהיה יד כולם שוה, וכל ישראל כאיש אחד חברים

שמיטה היא מצד הכלל להיות כולם אחד כמ"ש והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו', שיהי' יד כולם שוה וכל ישראל כאיש אחד

חברים, ואז הם מרוצים מצד הכלל. ומצות יוכל היא עוד יותר מזה, כי ע"י השמיטין והספירה זוכין ליובל לשוב איש אל אחוזתו. ובזוה"ק (ק"ח:ה) שהוא איש אל שורש נשמתו, שכל נשמה יש לה שורש מיוחד כמבואר במדרש (שמ"ד פ' מ') עה"פ (איוב ל"ח) איפה היית ביסדי ארץ, וז"ש הזוה"ק שיובל הוא בינה, כי ע"י קישור נשמתו בשרשו מתוספת בה השגה ובינת הלב, וזה הוא איש ואיש לפי מה שהוא וכאמרם ז"ל אין דעתם של בנ"א שוות. וע"כ תמצא שכל פרשיות השמיטה נאמרו בלשון יחיד תזרע שדך וגו' ואיתא בזוה"ק שכ"מ שנאמר בלשון יחיד הוא מצד הכלל שהם כולם יחד כאיש אחד חברים וכמ"ש ויחן שם ישראל וגו' ואמרו ז"ל כאיש אחד בלב אחד. וע"כ ביובל נאמרה הפרשה בלשון רבים חוץ ממה שנאמר והעברת לשון יחיד באשר ע"י התקיעה נעשה יובל כאיש אחד בלב אחד וכ"מ שנאמר בלשון רבים הוא מצד כאו"א לבדו, וע"כ מסיים הכתוב תעבירו בלשון רבים, כי לאחר שנעשה יובל נאמר בלשון רבים.

שם משמואל



שמיטה מביא לאחדות

דברי רש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני וכו', ואקדים לפרש הא דאיתא בש"ס שבת (לא.) שבא גר להלל ואמר גיירני על מנת שאקיים כל התורה על רגל אחת, ואמר לו מאי דסני לך לחברך וכו'. ועיין פירוש רש"י ומהרש"א. וי"ל שאלת הגר ע"פ מה שכתבו המפרשים הא דלא ניתנה התורה עד הר סיני, משום שהיו אז באגודה אחת כאיש אחד, כדכתיב (שמות יט, ב) ויחן שם ישראל וכו', ומקודם שנעשו כאיש אחד לא היה אפשר לקבל התורה, דהאיך יקיימו כל אחד מישראל תרי"ג מצות, שבהם מצות השייכות רק בכהנים, ומצות שהם בישראל ולא בכהן, וכדומה דברים הרבה, ואי אפשר שיקיים איש אחד כל המצוות עליו, אבל אם כל ישראל באגודה אחת ואיש אחיו אוהב כנפשו, אז מתקיימת התורה בכללה בכל ישראל יחד, וכאלו עושה כל אחד הכל עכ"ד. ולפי"ז הכל תלוי במצות ואהבת לרעך כמוך, דאם אוהבים זה את זה וחיבב חבירו עליו כגופו, אז יש לו חלק בעשית חברו ממצות השם. ויש לפרש הא דאמר ר"ע (בירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך וכו' זה כלל גדול בתורה, דהיינו זה כלל גדול לקיים התורה, דלולי זה אי אפשר שתתקיים התורה ע"י שום אחד מישראל, אלא ע"י ואהבת לרעך וכו'.

וּלְפִיז י"ל כי הגר הזה חשקה נפשו לדבק בישראל ולכנוס תחת כנפי השכינה ולקיים כל מצות ה' והבין כי זה אי אפשר לכל האדם, ובפרט כי הוא היה בגויותו כמה שנים, והאיך יקיים מעתה כל התורה, לכן אמר למדני שאקיים כל התורה על רגל אחת, שיאמר לו דבר יסוד אשר נכללו בו כל המצות כדי שיהיה מקיים כל התורה כולה, והשיב לו הלל מאי דסני לך וכו' שהוא מצות ואהבת לרעך כמוך, וע"י זה יהיה באגודה אחת עם כל ישראל, ויהיה נפשו קשורה בנפשם, וזה יקיים כל התורה כנ"ל.

והנה מצוה דואהבת לרעך אינו רק בלב, אלא שיראה לחבירו את אהבתו בפועל, ע"י שעוזרו ומושיעו בשעת דוחקו ומפרנסהו משלו בעת שפרנסתו מצומצמת, ואז נראה כי דבוק בלבו וקשור אליו בעבותות האהבה. **והנה בשנת השמיטה שאין חורשין וזורעין וקוצרין וצריך להסתפק במה שיש לו, ולפעמים על שלש שנים, ובודאי מצמצמים כל מה דאפשר, ואם אז יפקיר הכל שיהיה הנני שוה לו ליטול כל מה שירצה, אין לך ואהבת לרעך יותר מזה, ולכן פרט כאן בהר סיני לומר מה שמיטה כללותיה ופרטותיה נאמרו מסיני אף כל וכו', דהיינו לאחר שקבלו שמיטה בסיני וקימו וקבלו עליהם ואהבת לרעך כמוך כל כך, אז אף כל נאמרו בסיני, והכל תלוי במצות שמיטה לעשות כראוי וק"ל.**

כתב סופר



שמיטה מורה על אחדות וותרנות

לבאר דברי המפ' על רש"י ז"ל דלמה נסמכו והוקשו דוקא למצות שמיטה ולא למצוה אחרת דהלא מצינו כמה מצוות שנאמרו כללותיהן בסיני, עפ"י מש"כ בסה"ק וכאשר כן הוא כי ענין מצות שמיטה מורה על אחדות, השדה הפקר לכולם, וכן היא משרשי מצות שמיטה ללמוד ממנה מדת וותרנות, ולאהוב את חבירו כנפשו, ומי שיש בו מדה טובה כזאת לאהוב את חבירו ולבטל א"ע להכלל ישראל אזי נעשה כלי מוכשר לקבל השראת הקדושה וזש"נ (פ' בלק) ותרועת מלך בו כשישראל נעשו ריעים האהובים זה לזה, אזי מלך בו, ומלפנים אותה גלית כשבאו להר סיני ויחן שם ישראל פירש"י ז"ל כאיש אחד בלב אחד שהתחברו א"ע בחיבור נפלא ונעשו בבחי' כעפר לכל, ונתבטלו זל"ז בתכלית הביטול, ואזי זכו לקבל התורה, וכמ"ש חז"ל (סוף עוקצין) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

וכמ"ש כ"ק אחי אדמו"ר הק' הפי' ברכה היא שמירת התוה"ק וקיום המצות, והעצה לשמירת התוה"ק היא מדת השלום, אחוה וריעות, וממילא

יפרוש א"ע מהחטא לבל יגרום רע לחבירו, וז"ש ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה רצ"ל לשמירת התוה"ק, ושיהי' כלי מוכשר לקבל התורה, ואולי זהו הרמז מה שמיטה נאמרה בסיני, כמו שזכו למצות שמיטה רצ"ל ע"י מדת וותרנות ואהבת ריעים שיהי' נאמרו בסיני כמו שזכו כשבאו להר סיני, אף כולן, לקיום המצוות ושמירת התוה"ק נצרך אהבת ריעים ומדת השלום כמו שהי' בסיני, כמו שאמרו חז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, זהו הכלל גדול להתורה, להיות נשרש ונטבע באיבריו מידת התחברות ואהבת ריעים.

תפארת שמואל



בשמיטה נעשים כל ישראל כאיש אחד בפנימיות, ויובל גם

בחיצוניות

שבת היא השלמת הבריאה, ותורה היא השלמת התגלות אלקות בעולם. ולעומת שתי אלה יש לומר שכן הוא ענין שמיטה ויובל, ששמיטה היא שביתת הארץ שבת לה' כמו שנאמר בשבת בראשית, וכמו שהשבת נותנת חיות בארץ ישראל, כי ארץ ישראל יש בה ענינים למעלה מן הגשם כמו שאמרו ז"ל (גיטין נ"ז). שהיא גמדה ורווחה וקלה לבשל פירותי' בחמשה ימים. שהוא ענין למעלה מהטבע, כי הטבע פועל בהמשכת הזמן, כמ"ש המהר"ל, ויובל הוא כעין נתינת התורה כבזוה"ק (ק"ח:) ושבתם איש אל אחוזתו לאתר דנשמתו אחיזא מתמן ומשם שואבת גלוי אור אלקי.

והנה שבת היא רזא דאחד, והיינו שבפנימיות נעשו כל ישראל אחד, וכמו שעליית העולמות בשבת היא רק בפנימיות כמ"ש האריז"ל שבחיצוניות העולמות אין שום שינוי, ע"כ התאחדות ישראל היא ג"כ רק בפנימיות, ובחיצוניות זה במזרח וזה במערב, אבל במתן תורה כתיב ויחן שם ישראל נגד ההר ואמרו ז"ל כאיש אחד בלב אחד היתה התאחדות ישראל גם בחיצוניות, ובאמת שהי' שינוי גם בחיצוניות העולמות והאומות היו סבורין שהי' למבול ישב כבפסיקתא (פ' כ), ולעומתם שמיטה ויובל נמי, בשמיטה נעשים כל ישראל כאיש אחד בפנימיות, ויובל גם בחיצוניות, ועיין ברעיא מהימנא פרשה זו (ק"ט), וע"כ שדות חוזרות לבעליהם ועבדים יוצאים לחירות כי הופיע עולם החירות גם בחיצוניות, אבל בשמיטה שמתאחדים רק בפנימיות ולא בחיצוניות אין בה ענין זה.

שם משמואל



מצות שמיטה מביא לאחדות

במדבר מות וחיים ביד לשון כו' לשונכם רך אלו לאלו לפיכך משה מזהיר אל תונו כו', הענין הוא כמאמר חז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שהתורה ניתנה לכלל בניי שהיו באחדות כמ"ש ויחן שם ישראל פרש"י בלב א'. וזה הוא כותן של בניי כי זכות האבות הם לתקן הג' עמודים שהעולם עומד עליהם. ולגבור הג' עבירות שצריכין למס"ג עליהם ע"ז, ג"ע, שפ"ד. וזה נאמר בפרשיות הקודמין. וידוע כי חטא לשון הרע שקול נגד כולם. והיפוך זה ואהבת לרעך כמוך זה העמוד זכו בניי בעצמם. ובזה הכח נתקרבו להתורה. ופרשה זו מכוונת לזה כי מצות השמיטה הוא לבוא אל האחדות, לפי הפשוט שיד עשירים ויד עניים שוה בשמיטה.

ולבד זה עיקר המנינים שבתורה שמיטין ויובלות הם בחי' האחדות, שהספירה והמנין מאחד המספר, וכן ספירת העומר שהיא הקדמה לקבלת התורה. ובמד' ויקרא גבורי כח עושי דברו בשומרי שביעית הכ' מדבר כו' לשמוע בקול דברו. וזה סמיכת שמיטה להר סיני שע"י בחינת האחדות מתעורר כח קבלת התורה לבניי והתורה מיוחדת לבניי והיא עץ החיים ממש. וזהו לשמוע בקול דברו כדכתי' הקול קול יעקב. אבל מקודם צריכין לתקן המעשים וזהו עושי דברו להטות כל המעשים להנהגת הבורא ית'. ובמקום הזה יש תערובות שצריכין לברר. וע"ז נאמר מו"ח ביד לשון שבזה יש שליטה לידי עשיו. לכן נלחמו בניי עם עמלק קודם קבלת התורה והעצה לתקן העשיה היא ע"י האחדות.

שפת אמת



לעזוב כל אשר לו בשביל הבורא

בהר סיני וגו' פירש"י וכו' הנה אמרו חז"ל (שבת דף פ"ט) מאי הר סיני הר שירדה שנאה לאו"ה עליו. הפירוש בזה שאין האדם זוכה לדברי תורה אא"כ משניא לכל עניני חמדת העוה"ז. וזה הענין (אבות פרק א') משה קיבל תורה מסיני ולא בסיני כי ע"י שהיה משניא כל דבר שהוא נגד התורה ע"ז זכה לכל התורה. ומסרה ליהושע היינו שבכל דבר ודבר מד"ת צריך למסור נפשו עליו יתברך שיושע בדבר הזה. ויהושע לזקנים ע"ד הכתוב (משלי ל"א) ותורת חסד על לשונה. כי זק"ן בחי' חס"ד היינו שממשיך חסדים ע"י התורה. וזקנים לנביאים כי נביא לשון דיבור כמו (ישעי' נ"ז) בורא ניב שפתים היינו

להודות לו יתברך. ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה היינו שיתרבה כבוד שמו יתברך כמאחז"ל (יומא דף ס"ט) שהחזירו עטרה ליושנה.

והנה ענין שמיטה הוא להיות נוהג טובת עין לכאור"א היינו שיראה לעזוב כל אשר לו בשביל חברו. זה (שמות כ"ג) ונמשתה ואכלו אביוני עמך היינו התאב לכל דבר. והנה אם יאמר הצדיק שבאמת אצלו כל תמדת עוה"ז שנוא בתכלית שאינו רוצה להשפיע לאחר דבר השנוא לו. אל יאמר כן. כי יש פרטי אנשים שיש להם צורך בזו הטובה לפי צורך תקון נשמתם לכן אף אם נמאס להצדיק טובת עוה"ז בתכלית השנאה בחי' סיני. אעפ"כ צריך להשפיע לכל אחד ואחד הטובה בחי' שמיטה לכן נאמרה שמיטה אצל סיני.

אזור אליהו



שמיטה מורה על אחדות. והטעם שבעון שמיטה גולין

ובשביעית יצא לחפשי חנם. בזוה"ק (ח"ג ק"ח) בגין כך ושבתה הארץ [הנאמר בשמיטה] בהוא נייחא דארעא אצטריכו עבדין נייחא ובג"כ ובשביעית יצא לחפשי חנם, עכ"ל. ומשמע דהאי ובשביעית אף דלאו שביעית דשנות עולם אלא שביעית דידי' הוא, מ"מ ענין אחד לזה עם שביעית דשנות עולם דהיינו שמיטה. ונראה לפרש דהנה אמרו ז"ל (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, והטעם איתא בספה"ק דבפנימיות כל ישראל הם כאיש אחד ממש אלא שבחיצוניות הגופים מחולקים, וע"כ כל כמה שהאדם נמשך אחר החיצוניות, כן באותה מדה נתרחק ונפרד מאת רעהו, ולהיפוך כשהאדם נמשך אחר הפנימיות שבו באותה מדה הוא מתאחד בכלל ישראל והוא אוהב ישראל באמת ושמח בשמחתם, וח"ו בכל צרתם לו צר הן בכלל והן בפרט, וע"כ ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, שזה הוא אמת הבנין כמה הוא נמשך אחר הפנימיות שזוהי מטרת התורה כולה. ואפשר דהיינו הך דבש"ס גיטין (נ"ט:) והפירוש להיות נמשך אחר הפנימיות ואז שלום על ישראל, כי נעשו כולם כאיש אחד חברים.

ונראה שזה נמי בכלל טעמי מצות השמיטה שלא יעבוד את האדמה כבעה"ב ושלא יתנהג בפירות שביעית כדרך בעה"ב אלא יהי' מופקר לכל, באשר כל חיי האדם תלוי ביבול הארץ, וכשכל אחד מחזיק שדהו לעצמו כבעה"ב זה עצמו מפרידו מזולתו, ע"כ באה המצוה לפלק שם בעלים מיבול הארץ, ולהיות כל ישראל מתאחדים כאיש אחד חברים נמשכין אחר הפנימיות.

ויש לומר שמטעם זה החמירה תורה מאד במצות השמיטה וחייבה גלות עלי', אף שאין בה כריתות ומיתת ב"ד אלא לאו בעלמא, אלא מחמת שהיא עיקר וכלל גדול בתורה שזוהי מטרת כל התורה כולה. והנה בטעם שמיטת כספים הגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה כי עבד לזה לאיש מלוה, ובשביעית נעשו כל ישראל כאיש אחד, וע"כ כמו שבאיש אחד לא שייך לומר שקצתו עבד לקצתו, כן הוא בשביעית כל הכלל כולו, וע"כ משמט כספים, עכ"ד, ולפי דרכנו הנ"ל הוא מתאים למצות שמיטת הארץ.

שם משמואל



ביטול היחיד אל הכלל

והנה ענין שמיטין הוא התכללות ישראל, כמבואר בזה"ק דשמיטה היא כנסת ישראל, והיינו שמטבע כנסת ישראל להיות משתוקקת לעלות ולהדבק למעלה כמאה"כ (שיה"ש ח) מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה, וכן הוא בכל פרט ופרט מישראל טמונה בעומק לבו אהבה מסותרת להש"י. אך הסיבה שמונעת מהתגלות אהבה רבה זו בפועל ממש כתב הרב ז"ל בספר ליקוטי תורה שהיא מחמת שאהבה זו מלוכשת ומוסותרת בכח המתאווה לדברים גשמיים מנפש החיונית ששורשה בחי' גסות הרוח משכא דחויא החופף ומסתיר על כח ובחינת אהבה זו עכ"ל. והדברים הללו צריכין פירוש, שלכאורה נראה כארכבי' אתרי ריכשי, גסות הרוח, וכח המתאווה לדברים גשמיים, דלאו בני בקתא חדא נינהו, כי גסות הרוח מיסוד הרוח וכח המתאווה מיסוד המים כמ"ש הרח"ו בשער הקדושה.

אך יש לפרש, דהנה ענין האהבה הטבעית שבנפשות ישראל לאביהן שבשמים הוא מחמת מקור חוצבן שהם חלק אלוך ממש ומיוחדים בתכלית היחוד באור א"ס ב"ה ממש. וא"כ יש להבין איך אפשר שאהבה גשמית תהי' בכחה לדחות את האהבה האלקית שהיא כטבע האש המושכת ועולה למעלה, ואין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח העולה היא למעלה. אך סיבת הדבר היא גסות הרוח שזו דוחה את האלקות מלבו כי אין אני והוא יכולין לדור כאחד, ע"כ מסתרת היא בעומק הלב ומצטמצמת כנקודה קטנה והיא הנשארת בלב איש ישראל יה' מי שיהי', והיא נקראת אהבה מוסותרת שממנה באה אפשרות למסור עצמו על קידוש ה' אפי' לפשוטין שבפשוטין שבישראל כמ"ש הרב בספר התניא, ומ"מ באשר היא מצומצמת ומוסותרת שוב יכולה האהבה החיצונית

להתגבר ולהתפשט ולהיות מכסה לאהבה האלקית ולמנוע לבל תתפשט ותתגלה אפי' ע"י התבוננות. כך נראה לפרש דבריו הקדושים.

וּלְפִי האמור מובן אשר להוציא את האהבה האלקית לידי התפשטות והתגלות צריכין בראשונה להכניע את גסות לבו ולהיות לבו נשבר בקרבו ולקבוע בנפשו היטב שאין לו שום מציאות וחיות אלא בהתבטל דעתו ורצונו לכלל ישראל, ואז רק אז מתעוררת האהבה שהיתה מוסתרת להתפשט ולהתגלות. והנה יש עוד מין הכנעה פסולה שהיא יאוש ושפלות הנפש ומסתפק עצמו בשפלותו. ועוד יש מין הכנעה ששרשה מבחי' גסות הרוח שאומד את עצמו לעמוד במקום גדולים, ועושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס, וכאשר מרגיש האפלת נפשו נעשה רפה ידים וכמתיאש, ובוזה שכיחא הטעאה אפי' אצל אנשי לבב. אך ההבחנה איזו היא הכנעה המתבקשת היא באם נולדת ממנה אהבה אלקית ויגבה לבו בדרכי ה' וישתוקק למעלות גבוהות ברשפי אש שלהבתי' כדאיתא בזוה"ק (ח"א ט"ו): בשוא גליו אתה תשבחם שבחא הוא לון דסלקין בתיוכתא למחמי בכאן כל מאן דכסיף לאסתכלא ולמנדע אע"ג דלא יכיל [נ"א דלא יהבו לי' רשותא] שבחא איהו דילי', עכ"ל.

והנה מי שיש בו מדת הכנעה שהיא לעולם מצורפת עם אהבת ה' וחוזק הלב וגבורת הנפש כנ"ל איש כזה כנסת ישראל קולטתו שהיא חיבור כל פרטי ישראל אף שזה שרשו בחסד וזה בגבורה וכו'. וזוהי פנימיות מצות השמיטה שאיתא בזוה"ק שהיא כנסת ישראל, היינו שכמו שיש בו מדת הכנעה בצירוף חוזק הלב והגבהת וגבורת הנפש שהיא דבר והיפוכו, כן נעשה נקלט בכנסת ישראל שהיא קיבוץ כל פרטי הכחות שבישראל. וכמו ענין הספירה שכל יום רומז למדה מיוחדת ונתאחדו כולם בשבוע אחד, וכמו שבת בימים רזא דאחד, כן היא שמיטה בשנים, וכשהגיעה השנה השביעית נכללו כולם כאחד ואז ושבתה הארץ שבת לה'. וכן היא בפשיטות המצוה שאז תהי' יד כולם שוה כעניים כעשירים. ובמכילתא (משפטים פ' כ') והשביעית תשמטנה וגו' [שלא תאמר] מפני מה אמרה תורה לא שיאכלו אותה עניים הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים, ת"ל והשביעית מגיד שפורץ בה פרצות וכו'. ובש"ס ר"ה (ט"ו). אתרוג קשיא לי' ידא ואידי דממשמשי בי' כ"ע בשביעית לא טעין פרי עד תלת שנין.

וּבַלְּזֶה זה להורות שיד כולם שוה ואינו נוהג כבעל הבית ככל אלא הפקר לבל. וזה מורה על ביטול היחיד לבל. וכל זה בהגבהת וגדלות וגבורת הנפש, ומבלעדי קיבוץ שתי המדות יחד לא הי' אפשר לישראל לקיים מצוה זו, ובמד"ר (ריש פ' ויקרא) גבורי כח עושי דברו בשומרי שביעית הכתוב מדבר בנוהג שבעולם

אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחת לחודש אחד, שמא לשאר ימות השנה וכו' יש לך גבור גדול מזה. והנה ישראל קנו מעלה זו בהר סיני כי לולא הר סיני הוא כמעט מן הנמנע, וזהו שסיים המדרש ד"א בישראל שהקדימו נעשה לנשמע, הוא ענין ביטול השכל כאמרם ז"ל (שבת פ"ח סו"ע"א) עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, ומובן שלפי מעלת ישראל שהם נוטים לשכל הוא היפוך מהותם והוא נסיון גדול וצריך לזה גבורי כח, והוא מתאים עם ענין שמיטה, ובא נמי מכח הר סיני כנ"ל, ע"כ דרשו הכתוב על שניהם.

ולפי האמור יובן הא דשמיטה נאמרו כללותיה' ודקדוקי' מסיני, דכל פרטי המצוה ודקדוקי' בלתי אפשר הי' לישראל לקיים מבלעדי הר סיני שקנו שתי המדות יחד, והפרטים והדקדוקים עוד מורים ביותר על ענין נכבד זה. וזה בנין אב לכל המצוות שאל יפול לב האדם עליו בראותו פרטי ודקדוקי המצוות שלפי השקפה חיצונית קשה על האדם לקיימם וצריכין גבורת הנפש ולב אמיץ בגבורים, כי כבר קנו ישראל מעלה זו מסיני, ואין טבעם דומה לטבע כלל העולם, והם נקראים גבורי כח, ולבם ברשותם אל כל אשר יחפצו יטוהו.

שם משמואל



גבורי כח. רבי יצחק נפחא אומר אלו שומרי
שביעית ולמה נקרא שמם גבורי כח, רואה
ששדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, והסייגים
מפורצים, ורואה פירותיו נאכלים, וכובש את יצרו
ואינו מדבר. ושנו רבותינו (אבות פ"ד מ"א) איזהו
גבור הכובש את יצרו.

מדרש תנחומא

אכילה

בשמיטה מותר לאכול קודם לבהמה

וידבר ה' אל משה בהר סיני וגו' הקשה רש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני, ושבתה הארץ שבת לה' פרש"י לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. י"ל בהקדם הנאמר להלן והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' ולבהמתך ולחי' וגו'. וקשה מהא דאמר' בגמ' אסור לטעום קודם שיתן לבהמתו דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת ולמה כתיב לך והדר ולבהמתך.

ובה"ג הקשה המג"א סי' קס"ז ממ"ש רבקה שתה וגו' גם לגמליך אשאב, [וכ"כ קשה מדכתי' והשקית את העדה ואת בעירם] ומחלק, דלשתי' אדם קודם וכאן כתיב לאכלה והדק"ל, ומזה נראה דהעיקר כמו שתירץ היד אפרים שם דהטעם דאסור לטעום קודם לבהמה, משום דכל אדם אין להחזיק עצמו לצדיק ואולי ניזון בזכות הבהמה, וכדאי' במדרש ולמדו מקרא דכתיב אדם ובהמה תושיע ה'.

ולפ"ז י"ל למה דקאמר בר"פ כיצד מברכין דבעושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים והא דכתיב ואספת דגנך באין עושיין רצונו של מקום, וא"כ הכי קר' ונתתי עשב בשדך לבהמתך ובזכות זה גם אתה ואכלת ושבעת ולכן כיון שאוכל בזכות הבהמה ראוי להקדימה תחלה, וזה שייך דוקא במקום הנהוג עפ"י הטבע אבל אם הוא דרך נס אין סברא שהנס יהיה בזכות הבהמה כ"א בשביל האדם ע"כ האדם קודם עכ"ד, וא"כ כאן שנאמר להלן וכי תאמרו וגו' הן לא נזרע ולא נאסף וגו' וציויתי את ברכתי וגו' ועשת את התבואה לשלש השנים וגו' והיינו נס בזכות האדם השוכת בשנה השביעית שפיר כתי' תחלה אכילת האדם ואח"כ לבהמה.

וז"ש והיתה שבת הארץ לכ"ם לאכלה ר"ל שביתת הארץ לכם בזכותכם לאכלה, ע"כ תחלה לך ולעבדך אח"ז ולבהמתך ולחיה וגו' תהי' כל תבואתה לאכול, כלומר אפילו לענין אכילה אדם קודם וה"ז הענין שבת הארץ בשנה השביעית וברכתו כמו שנאמר בשבת ויברך אלקים את יום השביעי, ואיתא בווהר כיון דלא משתכח בי' מזונא מה ברכתא אשתכח בי' אלא הכי תאנא כל ברכאן וכו' ביומא שביעא' תליין וכו' כ"כ כל הברכה של הג' שנים בשנה

השביעית תלי' בזכות השביטה וז"ש ושבתה הארץ שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית ויברך וגו' כ"כ כאן וציויתי את ברכתי וגו'.

והנה ההנהגה של ישראל הוא בתמידות חוץ לטבע כ"א בדרך נס אם ישמרו חקי התורה, וענין זה התחיל מעת שקבלו ישראל את התורה בהר סיני, כי התורה קדמה לעולם היינו למעלה מהזמן והטבע, והיינו דכתי' שם ועתה אם שמוע תשמעו וגו' והייתם לי סגול"ה וגו' וז"ש וידבר ה' וגו' בהר סיני וגו' ושבתה הארץ שבת לה' ונאמר להלן והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך וגו' ולבהמתך שזה ענין נס מיעודי התורה הנאמר בהר סיני.

ייטב לב



בשמיטה יכול להקדים אכילתו לאכילת הבהמה

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך וגו' ולבהמתך ולחיי וגו' תהי' כל תבואתה לאכול. וקשה לי מפ' עקב דכתיב ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת, ולמדו רז"ל מזה דאסור לאדם לטעום קודם שיתן מאכל לבהמתו, ואפשר לומר קצת לפמ"ש רש"י ושבתה הארץ שבת לה' לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית עי"ש, מבואר דשמיטה נלמוד בשבת, ובשדה חמד הביא בשם הכתב סופר להסתפק לענין אכילת מצוה בשבת ויום טוב אם אסור להקדים אכילה שלו של מצוה לאכילת בהמתו דקרא לא מיירי אלא באכילת רשות עי"ש, וכיון דבשבת לא שייך דין הזה וכל דין השמיטה נלמוד משבת א"כ שוב גם בשמיטה מותר לאכול קודם שיאכיל לבהמתו.

אך יש לדחות דזיל בתר טעמא דצריך להיות אכילת מצוה א"כ גם בשמיטה הוי אכילת רשות. ועוד להשיטות דאין מחלקין בין שבת ויו"ט לאכילת חול שוב יקשה כנ"ל, לכן נראה ראי' מזה למ"ש הכתב סופר ששמע מאביו הגאון החת"ס זצ"ל דדוקא אדם בשלו משלו בהמתו קודמת שמזונותיה עליו וכו' אבל אחר הנותן מתנה לחברו א"צ לתת לבהמת חברו תחילה והמקבל מותר לו להקדים אכילתו או כשאין לבהמתו כלל כיון שתלוי במי שנותן לו ואינו ברשות עצמו ולחברו הנותן רשות הוא ותלוי ברצונו עי"ש בכללים לשדה חמד, ולפ"ז בשביעית היא אפקעתא דמלכא והכל של הקב"ה ואינו שלו שוב איכא עליו החיוב שיהי' אסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו ושפיר בשמיטה יוכל להקדים אכילתו משל הקב"ה לאכילת בהמה ודו"ק.

נחלת יעקב יהושע



בשביעית האדם קודם לבהמה

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך. ויל"ד למה מקדים אכילת האדם קודם לבהמה האסור לאדם שיאכל קודם שיתן לבהמתו משום שנא' ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת וכדאיתא בגמ' (ברכות מ'), ונ"ל דאפשר ליתן טעם למה אסור לאדם לאכול קודם לבהמתו משום דאדם נהנה בזכות הבהמה, וכדאיתא במ"ר (פ' אמור) דאמר מלכא דאפריקי לאלכסנדרוס מוקדון, כשהקב"ה מביא גשמים לבריות אינו אלא בזכות הבהמות, ודרשינן אדם ובהמה תושיע ה', אדם בזכות בהמה, והנה אם בני שומרים שביעית כתיקונה אז הקב"ה מקיים הבטחתו וציויתי את ברכתי וגו' ואז ניזונין בזכות עצמם ולא צריכין ליוון בזכות הבהמות, משא"כ כשאין עושין רצונו של מקום אז זקוקים לזכות בהמות, ואמרו בברכות (דף ל"ה ע"ב) דקרא דואספת דגניך וגו' איירי כשאין עושין רצונו ש"מ לכן י"ל דקרא דנתתי עשב איירי ג"כ בכה"ג דאז אכילת בהמה קודמת לאכילת אדם, משא"כ בהך פרשה דשביעית א"ש דמקדים קרא דאכילת אדם לבהמה, דאם שומרים שביעית האדם קודם לבהמה.

תורת מהרי"ץ



אכילת האדם קודם לאכילת הבהמה

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' ולבהמתך ולחיה וגו'. יל"ד למה שינה הכתוב והקדים אכילת האדם קודם לאכילת בהמה ובפרשת קריאת שמע הקדים אכילת הבהמה ואח"כ אכילת האדם כמו"ש ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכל ושבעת ודרשו ז"ל (גיטין ס"ב). אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכל ושבעת, וא"כ למה שינה כאן הכתוב והקדים אכילת האדם קודם לאכילת הבהמה.

ואפ"ל עפ"י שאיתא במדרש (תנחומא פ' אמור) מעשה באלכסנדרוס מלך מוקדון דאזיל למדינה אחד וכו' ובתוך כך שישב עם מלך המדינה ההוא באו לפני המלך שני אנשים לדון לפניו בדין, חד גברא טען ואמר אדוני המלך אני קניתי מההוא גבר חורבה חדא וכשחפרתי בקרקע מצאתי בה אוצר, ואמרתי לי' קח בחזרה אוצרך כי חורבה קניתי ממך ואוצר לא קניתי, והשני טען ואמר כמו שאתה מתיירא מעונש גזל כך גם אני מתיירא, וכד זבינית לך חורבה כל